

**RECOMANDĂRILE DE LA OSLO
CU PRIVIRE LA DREPTURILE LINGVISTICE
ALE MINORITĂȚILOR NAȚIONALE
&
NOTĂ EXPLICATIVĂ**

Februarie 1998

ISBN 90 – 7598904 – 0

Această broșură a fost publicată de Fundația pentru Relații Inter-Etnice. Puteți să o multiplicați și să o distribuiți fără nici o restricție. Când citați din broșură, vă rugăm să amintiți sursa.

Fundația pentru Relații Inter-Etnice

Prinsessegracht 22

2514 AP Haga

Tel: +31 (0)70 363 6033

Fax: +31(0)70 346 5213

E-mail: FIER@Euronet.nl

Introducere

Prin Deciziile de la Helsinki din iulie 1992, Organizația pentru Securitate și Cooperare Europeană (OSCE) a instituit funcția de Înalt Comisar pentru Minoritățile Naționale, ca "instrument de prevenire a conflictelor într-o etapă cât mai timpurie". Acest mandat a fost elaborat în mare măsură ca reacție la situația din fosta Iugoslavia, deoarece exista temerea că aceste evenimente s-ar putea repeta într-o altă regiune a Europei, mai ales în țările aflate în perioada de tranziție spre democrație, și ar putea astfel submina perspectivele de pace și prosperitate cuprinse în Carta de la Paris pentru o Nouă Europă adoptată de Șefii de State și Guverne în noiembrie 1990.

Incepând cu data de 1 ianuarie 1993, dl. Max van der Stoel a devenit primul Înalt Comisar OSCE pentru Minoritățile Naționale al OSCE (ICMN). Beneficiind de o bogată experiență personală ca fost membru al Parlamentului, Ministru de externe al Olandei, Reprezentant Permanent al Olandei la Națiunile Unite și militant pentru drepturile omului, dl. Max van der Stoel și-a îndreptat atenția spre numeroasele dispute existente între minorități și autoritățile centrale din Europa, dispute care, în opinia sa, puteau să se agraveze. Acționând pe cale diplomatică, ICMN a abordat problemele din peste 10 state, printre care se numără Albania, Croația, Estonia, Ungaria, Kazahstan, Kirghizstan, Letonia, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, România, Slovacia și Ucraina. Acțiunile sale s-au concentrat în primul rând asupra situațiilor în care erau implicate persoane aparținând grupurilor naționale/etnice care constituie majoritatea numerică într-un stat și minoritatea în alt stat, și care astfel reprezintă subiecte de interes pentru autoritățile guvernamentale din ambele state, constituind o posibilă sursă de tensiuni, dacă nu conflicte, între state. Este incontestabil faptul că astfel de tensiuni au definit o mare parte din istoria Europei.

Pentru a defini substanța tensiunilor în care sunt implicate minoritățile naționale, ICMN abordează problemele ca agent independent, imparțial, care acționează în spiritul cooperării. Deși instituția ICMN nu este un mecanism de control, ea se bazează pe standardele internaționale acceptate de toate statele ca principal cadru de analiză și

fundament al recomandărilor specifice. În acest sens, este important să amintim aici angajamentele făcute de statele membre ale OSCE, mai ales cele cuprinse în Declarația de la Copenhaga a Conferinței asupra Dimensiunii Umane din 1990, în care, în Partea a IV-a, se definesc clar și în detaliu obligațiile privitoare la minoritățile naționale. Este de asemenea important de remarcat faptul că toate statele membre ale OSCE au obligația de a respecta prevederile privind drepturile omului, inclusiv privind drepturile minorităților, ale Națiunilor Unite, și că marea majoritate a statelor membre OSCE au de asemenea obligația de a respecta normele impuse de Consiliul Europei.

După cinci ani de activitate intensă, ÎCMN a reușit să identifice probleme și teme recurente care au devenit obiectul atenției sale într-un număr de state în care este implicat. Una din aceste probleme o reprezintă drepturile lingvistice ale minorităților naționale, adică dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a-și folosi limba maternă în domeniul public și privat. Instrumentele internaționale ale drepturilor omului se referă la acest drept în diverse contexte. Pe de o parte, limba este o problemă personală strâns legată de identitate. Pe de altă parte, limba este un instrument esențial al organizării sociale care, în multe situații, devine o chestiune de interes social. Cu siguranță, utilizarea limbii influențează numeroase aspecte ale funcționării unui stat. Astfel, într-un stat democratic, angajat în respectarea drepturilor omului, acceptarea diversității existente devine o importantă problemă politică și de drept. Nerealizarea unui echilibru adecvat poate fi sursa tensiunilor inter-etnice.

În acest sens, în vara lui 1996, ÎCMN a cerut Fundației pentru Relații Inter-etnice să consulte un mic număr de experți recunoscuți pe plan internațional pentru a afla recomandările lor cu privire la aplicarea adecvată și coerentă a drepturilor lingvistice ale persoanelor aparținând minorităților naționale din regiunea OSCE. Anterior, dintr-o cerere similară din partea ÎCMN rezultase elaborarea **Recomandărilor de la Haga cu privire la Dreptul la Educație al Minorităților Naționale și Raport Explicativ**.¹ Întrucât Recomandările de la Haga se referă pe

¹Exemplare din Recomandările de la Haga cu privire la Dreptul la Educație al Minorităților Naționale și Raport Explicativ (octombrie 1996) sunt disponibile în mai multe limbi la Fundația pentru Relații Inter-etnice.

larg la utilizarea limbii sau limbilor minorităților naționale în domeniul învățământului, s-a hotărât eliminarea acestei probleme din analiza experților.

Fundația pentru Relații Inter-etnice – organizație neguvernamentală înființată în 1993 pentru a îndeplini activități specifice în sprijinul ÎCMN – a facilitat o serie de consultări cu experți din diverse discipline relevante, inclusiv două întruniri la Oslo și una la Haga. Printre experții consultați au fost juriști specializați în drept internațional, precum și lingviști, avocați și analiști politici specializați în analiza situației și nevoilor minorităților. Acești experți au fost:

Prof. Gudmundur Alfredsson, co-director, Institutul Raoul Wallenberg (Suedia); Prof. Asbjørn Eide, Membru de Onoare, Institutul Norvegian al Drepturilor Omului (Norvegia); Dna Angelita Kamenska, cercetător principal, Centrul Leton pentru Drepturile Omului și Studii Etnice (Letonia); Dl. Dónall Ó Riagáin, Secretar General, Biroul European al Limbilor Mici (Irlanda); Dna Beate Slydal, consultant, Forumul Norvegian pentru Libertatea de Expresie (Norvegia); Dr. Miquel Strubell, Director, Institutul de Socio-lingvistică Catalană, Guvernul Cataloniei (Spania); Prof. György Szépe, Facultatea de Științe ale Limbii de la Universitatea Janus Panonius (Ungaria); Prof. Patrick Thornberry, Facultatea de Drept, Universitatea Keele (Marea Britanie); Dr. Fernand de Varennes, Directorul Centrului Asia-Pacific pentru Drepturile Omului și Prevenirea Conflictelor Etnice (Australia); Prof. Bruno de Witte, Facultatea de Drept, Universitatea din Maastricht (Olanda); Dl. Jean-Marie Woehrling, Institutul de Drept Local Alzician-Moselan (Franța).

Întrucât standardele existente referitoare la drepturile minorităților fac parte din drepturile omului, în consultări s-a pornit de la premisa că statele respectă toate celelalte obligații privitoare la drepturile omului, incluzând, în special, egalitatea și nediscriminarea, libertatea de expresie, libertatea de întrunire și de asociere, precum și toate drepturile și libertățile persoanelor aparținând minorităților naționale.

S-a presupus de asemenea că obiectivul suprem al tuturor drepturilor omului este dezvoltarea completă și liberă a personalității umane individuale în condiții de egalitate. În consecință, s-a presupus că societatea civilă ar trebui să fie deschisă și fluidă și, deci, să integreze toate persoanele, inclusiv cele aparținând minorităților naționale. Întrucât utilizarea limbii este și o chestiune de comunicare fundamentală, dimensiunea socială esențială a experienței umane a fost și ea pe deplin luată în considerare.

Recomandările de la Oslo cu privire la Drepturile Lingvistice ale Minorităților Naționale, care au rezultat din consultările de mai sus, încearcă să clarifice, într-un limbaj relativ clar, conținutul drepturilor lingvistice ale minorităților, aplicabile în general în situațiile în care este implicat ÎCMN. În plus, standardele au fost interpretate astfel încât să asigure coerența aplicării lor. Recomandările sunt împărțite în subtitluri care corespund problemelor legate de limbă care apar în practică. O explicare mai detaliată a Recomandărilor se găsește în Nota Explicativă care le însoțește, în care pot fi găsite referiri specifice la standardele internaționale relevante. Este de dorit ca fiecare Recomandare să se citească în asociere cu paragrafele relevante din Nota Explicativă.

Este de sperat că aceste Recomandări vor constitui o referință folositoare pentru dezvoltarea politicilor și legilor statului, care vor contribui la o aplicare eficientă a drepturilor lingvistice ale persoanelor aparținând minorităților naționale, în special în sfera publică.

Cu toate că Recomandările se referă la utilizarea limbii de către persoanele aparținând minorităților naționale, este de notat că impactul acestor Recomandări și instrumentele internaționale din care derivă s-ar putea aplica în mod potențial și altor tipuri de minorități. Recomandările care urmează sunt menite să clarifice corpul de drepturi existente. Ele nu au intenția de a limita drepturile vreunei persoane sau grupuri de persoane.

Recomandările de la Oslo cu privire la drepturile lingvistice ale minorităților naționale

Nume

- 1) Persoanele aparținând minorităților naționale au dreptul de a-și folosi propriul nume în limba lor, conform propriilor lor tradiții și sisteme lingvistice. Acestea vor primi recunoaștere oficială și vor fi utilizate de autoritățile publice.
- 2) În mod similar, organizațiile private cum ar fi asociațiile culturale și întreprinderile comerciale înființate de persoane aparținând minorităților naționale se vor bucura de același drept în ceea ce privește numele.
- 3) În zone locuite de un număr semnificativ de persoane aparținând unei minorități naționale și atunci când există o cerere suficientă, autoritățile publice vor asigura afișarea denumirilor locale, a numelor străzilor și a altor indicații topografice destinate publicului și în limba minorității.

Religie

- 4) În profesarea și practicarea propriei religii în mod individual sau în comunitate, fiecare persoană va avea dreptul de a folosi limba sau limbile pe care le preferă.
- 5) Pentru acele ceremonii sau activități religioase ținând și de starea civilă și care au efect juridic în cadrul statului respectiv, statul poate solicita ca documentele și certificatele de stare civilă să fie prezentate și în limba oficială sau limbile oficiale ale statului. Statul poate solicita ca registrele de stare civilă să fie ținute de autoritățile religioase și în limba sau limbile oficiale ale statului.

Viața comunității și ONG-urile

- 6) Toate persoanele, inclusiv cele aparținând minorităților naționale, au dreptul de a-și înființa și conduce propriile organizații neguvernamentale, asociații și instituții. Aceste organizații pot folosi limba sau limbile pe care le preferă. Statul nu are voie să discrimineze în defavoarea acestor organizații pe baza limbii, nici nu va limita în mod nejustificat dreptul acestor organizații de a căuta surse de finanțare de la bugetul statului, surse internaționale sau sectorul privat.
- 7) Dacă statul sprijină în mod activ, printre altele, activitățile din domeniul social, cultural și sportiv, o parte echitabilă din totalul resurselor puse la dispoziție de către stat se va îndrepta către sprijinirea activităților similare întreprinse de persoane aparținând minorităților naționale. Sprijinul financiar de la stat pentru activități din aceste domenii care se desfășoară în limba/limbile persoanelor aparținând minorităților naționale va fi acordat în mod nediscriminatoriu.

Mijloacele de informare

- 8) Persoanele aparținând minorităților naționale au dreptul de a înființa și de a administra mijloace de comunicare în propria lor limbă. Reglementarea de către stat a mijloacelor audio-vizuale se va baza pe criterii obiective și nediscriminatorii și nu va fi utilizată pentru a restrânge drepturile minorităților.
- 9) Persoanele aparținând minorităților naționale ar trebui să aibă acces la timp de emisie în propria lor limbă în mijloacele de informare finanțate din fonduri publice. La nivel național, regional și local, durata și calitatea timpului alocat emisiunilor în limba unei anumite minorități ar trebui să fie proporționale cu numărul și concentrația minorității naționale și în conformitate cu situația și nevoile acesteia.
- 10) Caracterul independent al programelor mijloacelor de informare publice și private în limba/limbile minorităților naționale va fi

protejat. Consiliul editorial al mijloacelor de informare publice, care supervizează conținutul și orientarea programelor, ar trebui să fie independent și să includă persoane aparținând minorităților naționale, în calitate de independenți.

- 11) Accesul la mijloacele de informare care își au originea în străinătate nu va fi limitat în mod nejustificat. Accesul respectiv nu ar trebui să justifice o diminuare a timpului de emisie alocat minorității în cadrul mijloacelor de informare finanțate din fondurile publice ale statului de reședință a minorităților respective.

Viața economică

- 12) Toate persoanele, inclusiv persoanele aparținând minorităților naționale, au dreptul de a conduce întreprinderi în limba sau limbile pe care le preferă. Statul poate cere utilizarea suplimentară a limbii sau limbilor oficiale ale statului numai acolo unde se poate demonstra un interes legitim al publicului, cum ar fi interese referitoare la protecția muncitorilor sau a consumatorilor, sau în operațiunile dintre întreprinderi și autoritățile guvernamentale.

Autoritățile administrative și serviciile publice

- 13) În regiunile și localitățile unde persoanele aparținând unei minorități naționale sunt prezente în număr semnificativ și în cazurile în care s-a exprimat această dorință, persoanele aparținând respectivei minorități naționale vor avea dreptul de a dobândi, de la instituțiile publice regionale și/sau locale, documente și certificate de stare civilă atât în limba sau limbile oficiale ale statului, cât și în limba minorității naționale respective. În mod similar, instituțiile publice regionale și/sau locale vor ține registrele de stare civilă respective și în limba minorității naționale.
- 14) Persoanele aparținând minorităților naționale vor avea posibilități adecvate de a-și utiliza limba pentru a comunica cu

autoritățile administrative, mai ales în regiunile și localitățile unde și-au exprimat această dorință și unde se găsesc într-un număr semnificativ. În mod similar, autoritățile administrative se vor asigura, oriunde este posibil, că serviciile publice sunt furnizate și în limba minorității naționale. În acest scop, vor adopta politici și programe de formare și/sau recrutare adecvate.

- 15) În regiunile și localitățile unde persoanele aparținând unei minorități naționale sunt prezente în număr semnificativ, statul va lua măsuri pentru ca membrii aleși ai organismelor guvernamentale regionale și locale să poată utiliza și limba minorității naționale în timpul activităților care au legătură cu aceste organisme.

Instituții naționale independente

- 16) Se recomandă statelor în care trăiesc persoane aparținând minorităților naționale să asigure accesul acestor persoane, în plus față de recursul la instanțele judecătorești, la instituții naționale independente, cum ar fi ombudsman-ul sau comisiile drepturilor omului, în cazurile în care simt că drepturile lor lingvistice au fost încălcate.

Autoritățile judiciare

- 17) Toate persoanele, inclusiv persoanele care aparțin unei minorități naționale, au dreptul de a fi informate prompt, în limba pe care o înțeleg, asupra motivelor arestării și/sau detenției lor și asupra naturii și temeiului oricărei acuzații împotriva lor și de a se apăra în această limbă, cu ajutorul gratuit al unui interpret, dacă este necesar, înainte de judecată, în timpul ei sau la apel.
- 18) În regiunile și localitățile unde sunt prezente în număr semnificativ persoane aparținând unei minorități naționale și unde s-a exprimat dorința în acest sens, ar trebui ca persoanele care aparțin acestei minorități să aibă dreptul de a se exprima în propria lor limbă în fața instanței de judecată, cu ajutorul gratuit al unui interpret și/sau traducător, dacă este necesar.

- 19) În acele regiuni și localități în care sunt prezente în număr semnificativ persoane care aparțin unei minorități naționale și unde s-a exprimat dorința în acest sens, statele ar trebui să ia în considerare posibilitatea de a asigura desfășurarea tuturor procedurilor judiciare care le afectează pe aceste persoane, în limba minorității respective.

Privarea de libertate

- 20) Directorul unei instituții de detenție penală și alți membri ai personalului trebuie să poată vorbi limba sau limbile mării majorități a deținuților, sau o limbă înțeleasă de marea lor majoritate. Ar trebui ca programele de recrutare și/sau pregătire să fie îndreptate în acest sens. Ori de câte ori este necesar, se vor utiliza serviciile unui interpret.
- 21) Persoanele deținute care aparțin minorităților naționale vor avea dreptul de a folosi limba pe care o preferă pentru comunicarea cu ceilalți deținuți, precum și cu alte persoane. Acolo unde este posibil, autoritățile vor adopta măsuri pentru a le permite deținuților să comunice în propria lor limbă atât oral, cât și în corespondența personală, în limitele prevăzute de lege. În această privință, un deținut sau persoană încarcerată trebuie ținută, în general, într-un loc de detenție sau încarcerare aflat în apropierea domiciliului său.

**Notă explicativă
la
Recomandările de la Oslo cu privire la drepturile lingvistice
ale minorităților naționale**

Introducere generală

Articolul 1 din **Declarația Universală a Drepturilor Omului** se referă la demnitatea înnăscută a tuturor ființelor umane ca fiind conceptul fundamental aflat la baza tuturor standardelor cu privire la drepturile omului. Articolul 1 din **Declarație** prevede că "Toate ființele umane sunt născute libere și egale în demnitate și drepturi...". Acest articol este de o importanță covârșitoare. El se referă nu numai la drepturile omului, în general, ci constituie și una din premisele de bază în ce privește drepturile lingvistice ale persoanele aparținând minorităților naționale. Egalitatea în demnitate și drepturi presupune respect pentru identitatea individului ca ființă umană. Limba este una din componentele fundamentale ale identității umane. De aceea respectul pentru demnitatea persoanei este în mod intim legat de respectul pentru identitatea persoanei și, în consecință, pentru limba persoanei respective.

În acest context, **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice** are o importanță considerabilă. Articolul 2 din **Pact** cere statelor să ia măsuri pentru ca drepturile tuturor indivizilor de pe teritoriul lor și în cadrul jurisdicției lor să fie asigurate și respectate "fără nici un fel de deosebire, cum ar fi...limba..." Articolul 19 din **Pact** garantează libertatea de exprimare care, așa cum este formulată în **Pact**, garantează nu numai dreptul de a transmite sau de a primi informații și idei de orice fel, indiferent de frontiere, ci și dreptul de a face acest lucru prin mijloacele de informare preferate sau în limba preferată. Procesul de transmitere și primire a informațiilor sugerează și faptul că oamenii acționează în comunitate. În acest context, pot fi relevante în mod deosebit Articolele 21 și 22 din **Pact**, care garantează libertatea de întrunire pașnică și de asociere.

În mod asemănător, în Europa, libertatea de exprimare stipulată în Articolul 10 al **Convenției Europene a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale** va fi, în conformitate cu Articolul 14 din aceeași convenție, "asigurată fără discriminare din orice fel de motive cum ar fi... limba...". Cu referire expresă atât la **Declarația Universală a Drepturilor Omului**, cât și la **Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale**, **Declarația cu privire la Libertatea de Expresie și de Informare** adoptată de Consiliul Europei afirmă că "libertatea de expresie și de informare este necesară pentru dezvoltarea socială, economică, culturală și politică a fiecărei ființe umane și constituie o condiție pentru progresul armonios al grupurilor sociale și culturale, al națiunilor și al comunității internaționale". În legătură cu aceasta, sunt importante libertatea de întrunire pașnică și cea de asociere, așa cum sunt ele garantate de Articolul 11 din **Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale**.

În contextul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), aceleași idei fundamentale ale libertății de expresie, de întrunire și de asociere sunt enumerate în paragrafele 9.1-9.3 din **Documentul Întrunirii de la Copenhaga a Conferinței asupra Dimensiunii Umane**.

În **Carta de la Paris pentru o Nouă Europă**, șefii de state și de guverne ai statelor membre OSCE participante "afirmă că, fără discriminare, fiecare individ are drept la :... libertate de exprimare, libertate de asociere și de întrunire pașnică,...".

Articolul 27 din **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice** reprezintă un alt document-cheie, care are legătură directă cu drepturile lingvistice ale minorităților naționale. El afirmă că "persoanelor aparținând... minorităților nu li se va refuza, în comunitate cu ceilalți membri ai grupului lor, dreptul de... a-și utiliza propria limbă".

La fel, Articolul 2(1) din **Declarația Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Persoanelor aparținând Minorităților Naționale sau Etnice, Religioase sau Lingvistice** proclamă dreptul persoanelor

aparținând minorităților naționale de "a-și folosi propria limbă, în particular și în public, în mod liber și fără imixțiuni sau orice formă de discriminare". Articolul 10(1) din **Convenția Cadru a Consiliului Europei pentru Protecția Minorităților Naționale** stipulează că statele vor recunoaște dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale "de a-și folosi liber și fără imixțiuni limba minorității lor, în particular și în public, oral și în scris."

Deși instrumentele se referă la folosirea limbilor minorităților în public și în particular, aceste instrumente nu delimitează clar sfera "publică" vis-à-vis de sfera "particulară". Într-adevăr, aceste sfere se pot suprapune. De exemplu, atunci când persoane acționând în nume propriu sau în comuniune cu altele încearcă să înființeze propriile lor mijloace de informare sau școli. Ceea ce poate începe ca o inițiativă privată poate deveni subiectul interesului public legitim. Acest interes poate da naștere la unele reglementări publice.

Utilizarea limbilor minorităților "în public și în particular" de către persoane aparținând minorităților naționale nu poate fi luată în considerare fără a se face referire la învățământ. Problemele de învățământ așa cum se referă ele la limbile minorităților naționale sunt tratate în detaliu în Recomandările de la Haga cu privire la Dreptul la Educație al Minorităților Naționale, care au fost formulate în folosul Înalțului Comisar OSCE pentru Minoritățile Naționale de către Fundația pentru Relații Inter-etnice în colaborare cu experți de renume internațională în domeniul drepturilor internaționale ale omului și în domeniul învățământului. Recomandările de la Haga au fost elaborate în scopul facilitării unei înțelegeri mai clare a instrumentelor internaționale referitoare la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale în acest domeniu, care este de importanță vitală pentru păstrarea și dezvoltarea identității persoanelor aparținând minorităților naționale.

Instrumentele internaționale referitoare la drepturile omului stipulează că drepturile omului sunt universale și că de ele trebuie să se beneficieze în mod egal și fără discriminare. Totuși, majoritatea drepturilor omului nu sunt absolute. Instrumentele prevăd un număr limitat de situații în care statele ar fi justificate să limiteze aplicarea

unor drepturi. Limitările permise de legislația internațională a drepturilor omului pot fi invocate în situații de urgență, care pun în pericol viața și în situații care reprezintă o amenințare la adresa drepturilor și libertăților altor persoane, sau în situații care amenință morala și sănătatea publică, securitatea națională și bunăstarea generală într-o societate democratică². În domeniul drepturilor omului, dispozițiile privitoare la limitările libertăților se vor interpreta în mod restrictiv.

Drepturile persoanelor care aparțin minorităților naționale de a-și folosi limba/limbile lor în public și în particular, așa cum sunt ele expuse și elaborate în Recomandările de la Oslo cu privire la Drepturile Lingvistice ale Minorităților Naționale trebuie văzute în contextul echilibrat al participării depline într-o societate mai largă. Recomandările nu propun o abordare izolaționistă, ci mai curând una care să încurajeze obținerea unui echilibru între dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a-și păstra și dezvolta propria lor identitate, cultură și limbă și necesitatea de a se face în așa fel încât ele să poată să se integreze într-o societate mai largă, ca membri egali și cu drepturi depline. Din această perspectivă, este improbabil ca integrarea să aibă loc fără o cunoaștere solidă a limbii sau limbilor oficiale ale statului. Recomandarea referitoare la acest tip de educație este subînțeleasă în Articolele 13 și 14 din **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Economice, Sociale și Culturale** și Articolele 28 și 29 din **Convenția Drepturilor Copilului**, care conferă dreptul la educație și obligă statul la învățământ obligatoriu. În același timp, Articolul 14(3) în **Convenția Cadru pentru Protecția Minorităților Naționale** prevede că predarea limbii minorității "se va pune în aplicare fără a prejudicia învățarea limbii oficiale sau predarea în această limbă."

² Limitările de mai sus sunt incluse, de exemplu, în următoarele prevederi:

Art. 30 din Declarația Universală a Drepturilor Omului

Art. 19 (3) din Convenția Internațională asupra Drepturilor Civile și Politice

Art. 10(2) din Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale

Nume

- 1) Articolul 11(1) al **Convenției Cadru pentru Protecția Minorităților Naționale** stipulează că persoanele care aparțin minorităților naționale au dreptul de a-și folosi prenumele, patronimul și numele de familie în propria lor limbă. Acest drept, fundamental pentru identitatea personală a fiecăruia, trebuie aplicat în lumina condițiilor specifice fiecărui stat. De exemplu, autoritățile statului ar fi justificate să folosească scrierea în limba sau limbile oficiale ale țării pentru a înregistra numele persoanele aparținând minorităților naționale, în formă fonetică. Totuși, acest lucru trebuie făcut în conformitate cu sistemul și tradiția lingvistică ale minorității naționale în cauză. Ținând seamă de acest drept de bază, strâns legat atât de limba, cât și de identitatea individului, persoanele care au fost forțate de autoritățile publice să renunțe la numele lor originare sau ancestrale, sau ale căror nume au fost schimbate împotriva voinței lor, ar trebui să aibă dreptul de a reveni la acestea fără a suporta nici un fel de cheltuieli.

- 2) Numele sunt și un element important al identității firmei, în special în contextul persoanelor aparținând minorităților naționale care acționează "în comunitate". Articolul 2(1) din **Declarația Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Persoanelor aparținând Minorităților Naționale sau Etnice, Religioase sau Lingvistice** proclamă dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de "a-și folosi propria limbă, în particular și în public, în mod liber și fără imixțiuni sau orice formă de discriminare". Articolul 10(1) din **Convenția Cadru pentru Protecția Minorităților Naționale** prevede că statul va recunoaște dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de "a-și folosi liber și fără imixțiuni limba minorității lor, în particular și în public, oral și în scris." Articolul 27 din **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice** declară că "persoanelor aparținând ... minorităților naționale nu li se va refuza dreptul ... de a-și folosi propria lor limbă, în comunitate cu alți membri ai grupului lor." Dreptul unei persoane de a-și folosi propria limbă în public, în comuniune cu

alții și fără nici un fel de imixtiuni sau formă de discriminare, este un indiciu clar că persoanele juridice, cum sunt instituțiile, asociațiile, organizațiile sau organizațiile de afaceri înființate și conduse de persoane aparținând minorităților naționale, se bucură de dreptul de a adopta numele pe care-l doresc în limba minorității lor. Acest nume al întreprinderii trebuie recunoscut de autoritățile publice și utilizat în conformitate cu sistemul și tradițiile lingvistice ale comunității respective.

- 3) Articolul 11(3) din **Convenția Cadru** prevede că "în zonele locuite în mod tradițional de un număr substanțial de persoane aparținând unei minorități, părțile se vor strădui ... să afișeze și în limba minorității numele locale tradiționale, numele străzilor și alte indicații topografice destinate publicului, dacă există cerere suficientă în acest sens". Refuzul recunoașterii valabilității denumirilor istorice de tipul mai sus descris poate constitui o încercare de a revizui istoria și de a asimila minoritățile, astfel reprezentând o amenințare serioasă la identitatea persoanelor aparținând minorităților naționale.

Religie

- 4) Articolul 27 din **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice** afirmă că "În acele state în care există minorități etnice, religioase sau lingvistice, persoanelor aparținând acestor minorități nu li se va refuza dreptul ... de a profesa și practica propria lor religie, sau de a-și folosi propria limbă, în comunitate cu ceilalți membri ai grupului lor". Articolul 3(1) din **Declarația Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Persoanelor aparținând Minorităților Naționale sau Etnice, Religioase sau Lingvistice**, stipulează că "Persoanele aparținând minorităților își pot exercita drepturile... individual, precum și în comunitate cu alți membri ai grupului lor, fără nici o discriminare."

Credința religioasă și practicarea ei "în comunitate" reprezintă un domeniu de mare importanță pentru multe persoane aparținând minorităților naționale. În acest context merită

observat că dreptul la propria religie este nelimitat și garantat de Articolul 18(1) din **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice** și Articolul 9(1) din **Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale**. Totuși, libertatea de a-și manifesta propria religie și credințe religioase, inclusiv serviciul divin, este supusă unui număr de limitări enumerate în paragrafele subsidiare ale aceluiași paragrafe. Aceste limitări trebuie prevăzute de lege și trebuie să se raporteze la protecția siguranței, ordinii, sănătății și moralei publice și la protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale celorlalți cetățeni. Ele trebuie să fie rezonabile și proporționale cu obiectivul urmărit, iar statele nu au voie să le invoce pentru a înăbuși aspirațiile spirituale, lingvistice sau culturale legitime ale persoanelor aparținând minorităților naționale.

În contextul minorităților, practicarea religiei este adeseori legată în mod deosebit de păstrarea identității culturale și lingvistice. Dreptul de a folosi limba unei minorități în cadrul serviciului divin este la fel de inerent ca și dreptul de a înființa instituții de cult și ca însuși dreptul la serviciu divin. Așadar, autoritățile publice nu au voie să impună restricții nejustificate asupra serviciului divin, nici asupra utilizării vreunei limbi în cadrul serviciului divin, fie că e vorba de limba maternă a minorității naționale respective, fie de limba liturgică utilizată de acea comunitate.

- 5) Ceremoniile religioase, cum sunt ceremoniile de nuntă sau funeraliile, pot și ele reprezenta acțiuni civile legale, care stabilesc starea civilă în unele țări. În aceste cazuri, trebuie să se țină seama de interesul public. Ținând cont de principiul conform căruia argumentele administrative nu trebuie să împiedice respectarea drepturilor omului, autoritățile publice nu ar trebui să impună nici un fel de restricții comunităților religioase. Aceasta ar trebui să se aplice în aceeași măsură oricăror funcții administrative pe care și le asumă comunitățile religioase și care se pot suprapune peste jurisdicția civilă. Totuși, statul poate cere comunității religioase să înregistreze actele de

stare civilă legale pentru care este autorizată și în limba sau limbile oficiale ale statului, astfel încât statul să-și poată îndeplini sarcinile sale legitime administrative și de control.

Viața comunității și ONG-urile

- 6) Viața în colectivitate a persoanelor aparținând minorităților naționale, acțiunile la care participă "în comunitate", așa cum sunt formulate de instrumentele internaționale, își găsesc expresie în numeroase activități și domenii de manifestare. Nu pe ultimul loc se află viața organizațiilor neguvernamentale, a asociațiilor și instituțiilor, a căror existență este de obicei vitală pentru păstrarea și dezvoltarea identității lor și este în general profitabilă și duce la dezvoltarea societății civile și a valorilor democratice în cadrul statelor.

Articolele 21 și 22 din **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice** și Articolul 22 din **Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale** garantează dreptul persoanelor la întrunire pașnică și libertatea de asociere. Dreptul persoanelor de a acționa "în comunitate" cu alți membri ai grupului lor – dreptul lor de a-și înființa și administra propriile organizații neguvernamentale, asociații și instituții – reprezintă una din caracteristicile unei societăți deschise și democratice. Articolul 27 din aceeași **Convenție** afirmă că "Persoanelor aparținând... minorităților nu li se va refuza dreptul de a-și folosi propria lor limbă, în comunitate cu ceilalți membri din grupul lor". Așadar, de regulă, autoritățile publice nu ar trebui să se implice în afacerile interne ale unor astfel de persoane juridice care "acționează în comunitate", și nici să le poată impune vreo limitare, în afara celor permise în baza dreptului internațional. Articolul 17(2) al **Convenției Cadru pentru Protecția Minorităților Naționale** obligă statele "să nu stânjenească dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a participa la activități ale organizațiilor neguvernamentale, atât la nivel național, cât și internațional".

Articolul 2(1) din **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice** stipulează că fiecare stat se angajează "să asigure tuturor cetățenilor de pe teritoriul său, supuși jurisdicției sale, drepturile recunoscute în prezenta **Convenție**, fără nici o deosebire, cum ar fi... limba". Conform acestui standard, statele nu au voie să discrimineze împotriva ONG-urilor pe baza limbii și nici să le impună acestora cerințe lingvistice nejustificate. Acestea fiind spuse, autoritățile pot cere ca aceste organizații, asociații și instituții să se conformeze cerințelor legislației interne pe baza unui interes public legitim, inclusiv utilizarea limbii/limbilor oficiale ale statului în situații care presupun relații cu organisme publice.

În ce privește resursele, paragraful 32.2 din **Documentul de la Copenhaga** stabilește că persoanele aparținând minorităților naționale au dreptul de "a înființa și întreține propriile lor instituții de învățământ, culturale și religioase, organizații sau asociații, care pot căuta contribuții financiare și de altă natură, precum și asistență publică, în conformitate cu legislația națională." În consecință, statele nu ar trebui să împiedice aceste persoane juridice să caute resurse financiare de la bugetul de stat și din surse publice internaționale, precum și din sectorul privat.

- 7) Cu privire la finanțarea de către stat a activităților neguvernamentale, printre altele, în domeniul social, cultural sau sportiv, aplicarea principiilor egalității și nediscriminării cere ca autoritățile publice să furnizeze o parte corespunzătoare de finanțare unor activități similare care au loc în limba minorităților naționale care trăiesc în interiorul granițelor lor. În acest context, Articolul 2(1) din **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice** subliniază nu numai că nu se va face nici o deosebire pe motive de limbă în tratamentul cetățenilor, ci stipulează în Articolul 2(2) că statelor li se cere "să ia măsurile necesare... pentru a adopta acele măsuri legislative și de altă natură care pot fi necesare pentru a transpune în viață drepturile recunoscute în... Convenție". Mai mult decât atât, Articolul 2(2) din **Convenția Internațională privind Eliminarea tuturor Formelor de Discriminare Rasială** (care

încearcă să elimine orice distincție, excludere, restricție sau preferință pe baza rasei, culorii, descendenței sau originii naționale sau etnice) stipulează că " atunci când situația o garantează, în domeniul social, economic, cultural sau de altă natură, statele semnatare vor lua măsuri speciale și concrete pentru a asigura dezvoltarea și protecția adecvată a anumitor grupuri rasiale, sau a unor indivizi care fac parte din acestea, pentru a le garanta posibilitatea de a se bucura liber și pe deplin de drepturile omului și libertățile fundamentale...". Întrucât limba este adeseori un criteriu definitoriu al etnicității, așa cum este ea protejată de convenția mai sus menționată, comunitățile limbilor minorităților pot și ele avea dreptul de a beneficia de asemenea "măsuri speciale și concrete".

La nivel european, paragraful 31 din **Documentul de la Copenhaga** stipulează că "statele vor adopta, în caz de necesitate, măsuri speciale pentru a le asigura persoanelor aparținând minorităților naționale egalitate deplină cu ceilalți cetățeni, în exercitarea și beneficierea de drepturile omului și de libertățile fundamentale." Paragraful 2 din Articolul 4 al **Convenției Cadru pentru Protecția Minorităților Naționale** obligă statele semnatare "să adopte, unde este necesar, măsuri adecvate pentru a promova, în toate domeniile vieții economice, sociale, politice și culturale, egalitatea deplină și efectivă între persoanele aparținând unei minorități naționale și cele aparținând majorității"; paragraful 3 al aceluiași Articol specifică mai departe că acele "măsuri adoptate în conformitate cu paragraful 2 nu vor fi considerate drept un act de discriminare." În plus, Articolul 7(2) din **Carta Europeană a Limbilor Regionale sau Minoritare** stipulează că "adoptarea de măsuri speciale în favoarea limbilor regionale sau minoritare menite a promova egalitatea între utilizatorii limbilor și restul populației, sau care iau în considerare condițiile lor specifice, nu trebuie considerată drept un act de discriminare împotriva utilizatorilor limbilor folosite pe scară mai largă." În acest context, așadar, autoritățile publice trebuie să pună la dispoziție o parte echitabilă de resurse de la bugetul de stat pentru activitățile persoanelor aparținând minorităților naționale, în domeniul social, cultural, sportiv.

Acest sprijin se poate materializa prin subvenții, scutiri de taxe și alte facilități.

Mijloacele de informare

- 8) Articolul 19 din **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice**, care garantează dreptul la opinie, precum și dreptul la exprimarea acesteia, este un punct de referință fundamental cu privire la rolul și locul mijloacelor de informare în societățile democratice. În timp ce Articolul 19(1) prevede că “fiecare cetățean are dreptul de a avea opinii fără imixțiuni”, Articolul 19(2) garantează fiecăruia libertatea “de a căuta, primi și transmite informații și idei de orice fel, indiferent de frontiere, fie verbal, în scris sau în formă tipărită, în formă artistică sau prin mijloacele de informare pe care le preferă.” Articolul 10 din **Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale** garantează dreptul la libertatea de exprimare într-un mod asemănător. Statele Membre ale Consiliului Europei au reiterat în Articolul I din **Declarația cu privire la Libertatea de Expresie și de Informare** “fermul lor atașament față de principiile libertății de exprimare și de informare, ca element de bază al unei societăți democratice și pluraliste”. Pe această bază, în același document, statele au declarat că “în domeniul informațiilor și mijloacelor de informare, ele încearcă să obțină... d. Existența unei game largi de mijloace de informare independente și autonome, care să permită reflectarea diversității de idei și opinii”.

Articolul 9(1) al **Convenției Cadru pentru Protecția Minorităților Naționale** stabilește clar că persoanele aparținând minorităților naționale sunt libere “să aibă opinii și să primească și să transmită informații și idei în limba minorității, fără imixțiunea autorităților publice și indiferent de frontiere...”. Mai departe, aceeași prevedere obligă statele “să împiedice, prin intermediul sistemelor lor juridice, discriminarea împotriva persoanelor aparținând minorităților naționale, în ce privește accesul la mijloacele de informare”. Articolul 9(3) din **Convenția Cadru** prevede că statele “nu vor stânjeni crearea și

utilizarea presei tipărite de către persoanele aparținând minorităților naționale." Aceeași prevedere cere statelor ca, "în cadrul legal al transmisiei de emisiuni radiofonice și de televiziune acceptabile, să ia măsuri pentru ca, pe cât posibil...persoanelor aparținând minorităților naționale să li se garanteze posibilitatea de a crea și utiliza propriile lor mijloace de informare." Este de asemenea de remarcat faptul că mijloacele de informare pot constitui persoane juridice de tipul prevăzut în, *inter alia*, paragraful 32.2. din **Documentul de la Copenhaga**, care prevede dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de "a înființa și administra propriile lor instituții, organizații sau asociații de învățământ, culturale și religioase...". Chiar dacă mijloacele de informare nu sunt citate în mod expres în acest standard, ele joacă adeseori un rol fundamental în promovarea și păstrarea limbii, culturii și identității.

Deși nu poate exista nici o îndoială că persoanele aparținând minorităților naționale au dreptul de a înființa și administra mijloace de informare private, este de asemenea adevărat că acest drept se supune limitărilor prevăzute în dreptul internațional, precum și cerințelor legitime ale statului cu privire la reglementarea mijloacelor de informare. Articolul 9(2) din **Convenția Cadru** exprimă acest lucru foarte clar, subliniind că libertatea de exprimare la care se face referire în Articolul 9(1) din **Convenție** "nu va împiedica părțile să ceară autorizarea, fără discriminare și pe baza unor criterii obiective, a emisiunilor radiofonice și de televiziune, sau a întreprinderilor cinematografice. " Cerințele cu caracter de reglementare, acolo unde sunt justificate și necesare, nu pot fi utilizate pentru a submina posibilitatea de a beneficia de acest drept.

- 9) Problema accesului la mijloacele de informare finanțate din bani publici este strâns legată de conceptul de libertate de exprimare. Articolul 9(1) stipulează că libertatea de exprimare a persoanelor aparținând minorităților naționale include libertatea de a transmite informații și idei în limba minorității, fără imixtiunea autorităților publice și continuă prin a spune că "membrii

minorităților nu vor fi discriminați în accesul la mijloacele de informare." Articolul 9(4) din **Convenția Cadru** stipulează că "Părțile vor adopta măsuri corespunzătoare pentru a facilita accesul la mijloacele de informare al persoanelor aparținând minorităților naționale". Aceasta presupune că o minoritate națională constând dintr-un număr substanțial de membri trebuie să primească acces la o durată echitabilă de timp de emisie, la radiodifuziunea și/sau televiziunea publică, dimensiunea minorității în cauză având influență asupra duratei timpului de emisie ce-i este acordat.

Aspectul numeric și concentrația nu pot fi considerate, totuși, ca singurele criterii atunci când se examinează durata timpului de emisie ce urmează a fi alocat unei minorități naționale. În cazul comunităților mai mici, trebuie luate în considerare timpul minim viabil și resursele fără de care o minoritate mai mică nu ar fi în stare să se folosească în mod profitabil de mijloacele de informare.

Mai mult decât atât, calitatea și timpul alocate programelor pentru minorități reprezintă un aspect care trebuie abordat într-o manieră rezonabilă, nediscriminatorie. Intervalele de timp alocate programelor în limba minorității trebuie să fie astfel gândite încât persoanele aparținând minorității respective să se poată bucura de programele în limba lor cu folos. În consecință, autoritățile publice ar trebui să asigure transmiterea acestor programe la o oră rezonabilă din zi.

- 10) Într-o societate deschisă și democratică, conținutul programelor mijloacelor de informare nu trebuie cenzurat în mod nejustificat de către autoritățile publice. Libertatea de exprimare, așa cum este ea garantată de Articolul 19(1) în **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice** și Articolul 10(1) din **Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale** este importantă în această privință. Orice limitări, care ar putea fi impuse de autoritățile publice, trebuie să respecte Articolul 19(3) din **Convenție**, care stipulează că aceste limitări "vor fi numai cele prevăzute de lege și necesare pentru a)

Respectarea drepturilor și reputației celorlalți, b) Protecția securității naționale sau a ordinii publice sau a sănătății și moralei publice." Articolul 10(2) din **Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale** prevede limitări aproape identice pentru orice imixtiune din partea autorităților publice asupra libertății de exprimare.

Ar trebui stabilite mecanisme care să asigure reflectarea, de către programele mijloacelor de informare publică create de către sau în numele minorităților naționale, a intereselor și dorințelor membrilor comunității; de asemenea, ar trebui să existe asigurarea că membrii comunității consideră aceste programe ca fiind independente. În acest context, participarea persoanelor aparținând minorităților naționale (acționând ca persoane particulare) la procesul de redactare, ar contribui mult la păstrarea naturii independente a mijloacelor de informare și la necesitatea ca ele să răspundă nevoilor comunităților pe care trebuie să le servească.

Conform principiului egalității și nediscriminării, componența instituțiilor publice trebuie să reflecte componența populațiilor pe care sunt desemnate să le servească. Aceasta se aplică și mijloacelor publice de informare. Articolul 15 din **Convenția Cadru** obligă statele "să creeze condițiile necesare pentru participarea efectivă a persoanelor aparținând minorităților naționale la viața culturală, socială și economică și la treburile publice, în special cele care le afectează." Articolul 2 din **Convenția nr. 111 a Organizației Internaționale a Muncii privind Discriminarea în Domeniul Forței de Muncă și Exercițarea Profesiei** este mai explicit, obligând statele "să urmeze o politică națională menită să promoveze... egalitatea șanselor și tratamentul egal la momentul angajării și la locul de muncă, în vederea eliminării oricărei discriminări în această privință." Angajarea pe baze nediscriminatorii a persoanelor aparținând minorităților naționale pentru a lucra în cadrul mijloacelor de informare va contribui la reprezentativitatea și obiectivitatea acestora din urmă.

- 11) În spiritul Articolelor 19(2) din Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice și al Articolului 9(1) din Convenția Cadru pentru Protecția Minorităților Naționale și în spiritul principiului nediscriminării, accesul la programele în limbile persoanelor aparținând unei minorități naționale, transmise din alt stat sau din "țara-mamă", nu trebuie să justifice reducerea timpului de emisie alocat minorității în mijloacele de informare ale statului în care trăiesc membrii minorității.

Accesul trans-frontalier la rețelele de informații și de mijloace de informare este un element fundamental al dreptului la informație, care, în contextul progresului tehnologic accelerat, are o importanță crescândă. În consecință, atunci când este vorba de autorizarea transmisiilor prin cablu, de exemplu, nu este îndreptățit ca un stat să refuze autorizarea posturilor de televiziune sau de radio cu sediul într-o țară înrudită, atunci când minoritatea națională în cauză și-a exprimat clar dorința de a avea acces la aceste posturi. Acest drept se aplică nu numai mijloacelor de informare prin cablu, ci și rețelelor electronice de informații în limba minorității naționale.

Ca principiu general, statele membre ale Consiliului Europei au decis în Articolul III(c) din **Declarația asupra Libertății de Expresie și Informare** "să promoveze fluxul liber de informații, contribuind astfel la înțelegerea internațională, ca și o mai bună cunoaștere a convingerilor și tradițiilor, respectul pentru diversitatea opiniilor și îmbogățirea reciprocă a culturilor". Referitor la contactele transfrontaliere ale mijloacelor de informare, statele trebuie să-și dezvolte politici conforme cu spiritul acestei prevederi.

Viața economică

- 12) Instrumentele internaționale fac rare referiri la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale în domeniul activității economice. Totuși, instrumentele internaționale se referă la dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a-și folosi limba în public și în particular, liber și fără nici o

formă de discriminare, oral și în scris, individual și în colectiv. Articolul 19(2) din **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice** și Articolul 10(1) din **Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale** garantează libertatea de exprimare nu numai în ce privește ideile și opiniile care pot fi transmise altora (de exemplu conținutul comunicării), ci și în ce privește limba ca mediu de comunicare. Aceste drepturi, împreună cu dreptul la egalitate și nediscriminare, implică dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a-și conduce afacerile în limba pe care o preferă. Având în vedere importanța pe care o are pentru întreprinzători posibilitatea de a comunica eficient cu clientela și de a-și urmări inițiativele în condiții echitabile, nu trebuie să se impună limitări nejustificate alegerii libere a limbii.

Articolul 11(2) din **Convenția Cadru** prevede că "fiecare persoană aparținând unei minorități naționale are dreptul de a expune în limba minorității sale firme, inscripții și alte informații de natură privată, vizibile pentru public." În **Convenția Cadru**, expresia "de natură privată" se referă la tot ce nu este oficial. Deci statul nu poate impune nici un fel de restricții cu privire la alegerea limbii în administrarea întreprinderilor comerciale private.

În ciuda celor de mai sus, statul poate cere ca limba/limbile oficiale ale statului să fie folosite în acele sectoare ale activității economice care afectează drepturile altora, sau presupun schimb de informații și comunicarea cu organisme publice. Acest fapt provine din restricțiile admise asupra libertății de expresie, așa cum se prevede în Articolul 19(3) din **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice** și în Articolul 10(2) din **Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale**. Deși numărul limitat de restricții admise, exprimate în articolele mai sus menționate, ar putea justifica restricțiile asupra conținutului comunicărilor, ele n-ar putea niciodată să justifice restricțiile asupra utilizării unei limbi ca mijloc de comunicare. Totuși, protecția drepturilor și libertăților celorlalți, ca și cereri limitate din partea administrației publice

pot justifica foarte bine prevederi referitoare la utilizarea suplimentară a limbii /limbilor oficiale ale statului. Aceasta s-ar aplica la sectoare de activitate cum ar fi sănătatea și siguranța la locul de muncă, protecția consumatorilor, relații de muncă, impozitare, rapoarte financiare, asigurări de stat pentru sănătate și șomaj, transport, de la caz la caz. Pe baza unui interes public justificat, statul ar putea cere ca, în plus față de utilizarea oricărei alte limbi, limba sau limbile oficiale ale statului să fie folosite în activități comerciale cum ar fi afișajele publice și etichetele – așa cum se stabilește în mod expres în paragraful 60 din **Raportul Explicativ la Convenția Cadru pentru Protecția Minorităților Naționale**. Pe scurt, statul nu poate niciodată interzice utilizarea unei limbi, dar ar putea, pe baza unui interes public justificat, prevedea utilizarea suplimentară a limbii/limbilor oficiale ale statului.

În conformitate cu logica interesului public justificat, orice cerere/cereri care ar putea fi formulată/e de Stat cu privire la utilizarea limbii trebuie să fie proporțională cu interesul public ce urmează a fi servit. Caracterul proporțional al oricărei cereri urmează a fi stabilit prin măsura în care este necesar. Astfel, de exemplu, în interesul public al sănătății și securității la locul de muncă, statul poate cere întreprinderilor particulare să afișeze anunțurile privind securitatea la locul de muncă în limba sau limbile oficiale ale statului, în plus față de limba sau limbile preferate de acea întreprindere. La fel, în interesul unei administrări publice exacte a impozitelor, statul poate cere ca formularele administrative să fie înaintate în limba sau limbile oficiale ale statului și ca, în cazul unui control efectuat de organele publice, registrele relevante să fie puse la dispoziție și în limba sau limbile oficiale ale statului; această din urmă eventualitate nu presupune ca întreprinderea privată să țină toate registrele în limba sau limbile statului, ci doar că sarcina unei eventuale traduceri revine întreprinderii private. Aceasta nu va prejudicia posibilul drept al persoanelor aparținând minorităților naționale de a-și folosi limba sau limbile în comunicarea cu organele administrative, așa cum este prevăzut în Articolul 10(2)

din **Convenția Cadru pentru Protecția Minorităților Naționale**.

Autoritățile administrative și serviciile publice

13/14/15)

Statele participante OSCE se angajează să ia măsuri care vor contribui la crearea unui mediu dinamic, care să ducă nu numai la menținerea identității persoanelor aparținând minorităților naționale (inclusiv a limbii), ci și la dezvoltarea și promovarea acestora. În consecință, aceste state s-au angajat să respecte "dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a participa efectiv la treburile publice", așa cum se specifică în paragraful 35 al **Documentului de la Copenhaga**. Articolul 10(2) din **Convenția Cadru pentru Protecția Minorităților Naționale** cere în mod expres ca statele "să facă posibilă folosirea limbilor minorităților în comunicarea cu autoritățile administrative." Paragraful 35 al **Documentului de la Copenhaga** face referire și la posibilitatea de a crea un cadru care să ducă la participarea minorităților naționale la treburile publice, în propria lor limbă, prin stabilirea unor "administrații locale sau autonome adecvate, care să corespundă situației istorice și teritoriale specifice a minorităților, în conformitate cu politica statului respectiv." Articolul 15 din **Convenția Cadru** cere statelor "să creeze condițiile necesare pentru participarea efectivă a persoanelor aparținând minorităților naționale la viața culturală, socială și economică și la treburile publice, în special cele care le afectează direct". Aceste prevederi obligă autoritățile publice să permită persoanelor aparținând minorităților naționale să își folosească limba proprie în relațiile cu autoritățile locale, sau să primească atestări și certificate civile în această limbă. Conform principiilor egalității și nediscriminării, aceste prevederi implică și o relație participativă dinamică, în care limba minorității poate fi un mijloc de comunicare deplin în viața politică locală și în contactele dintre cetățeni și autoritățile publice, inclusiv în furnizarea de servicii publice.

Reprezentativitatea etnică a instituțiilor și agențiilor administrative desemnate să servească populația reflectă de obicei caracterul pluralist, deschis și nediscriminatoriu al unei societăți. Pentru a contracara efectele discriminărilor trecute sau prezente din cadrul sistemului, Articolul 2 din **Convenția nr. 111 a Organizației Internaționale a Muncii privind Discriminarea la în Domeniul Forței de Muncă și Exercitarea Profesiei** le cere statelor "să urmeze o politică națională menită să promoveze... egalitatea șanselor și a tratamentului la angajare și la locul de muncă, în scopul eliminării oricărei discriminări în această privință."

Când se creează și se pun în aplicare programe și servicii destinate publicului, este de așteptat ca guvernele care s-au angajat să respecte principiile prezentate mai sus să ia în considerare dorințele exprese ale persoanelor aparținând minorităților naționale, precum și principiul justificării numerice. Atunci când se exprimă dorința, iar numărul persoanelor este semnificativ, echitatea cere ca acei contribuabili care aparțin minorităților naționale să aibă acces la servicii și în propria lor limbă. Acest lucru este în special valabil în cazul serviciilor de sănătate și al celor sociale, care afectează viața oamenilor în mod imediat și fundamental.

Conform principiilor egalității și nediscriminării, este de așteptat ca autoritățile administrative să se comporte în mod atotcuprinzător și echitabil cu persoanele aparținând minorităților naționale. Statele trebuie să țină cont de realitățile demografice ale regiunilor aflate în jurisdicția lor. Mai presus de toate, statele nu trebuie să evite obligațiile pe care le au, schimbând realitatea demografică a unei regiuni. În mod specific, Articolul 16 al Convenției Cadru cere statelor să se rețină de la măsuri care ar putea modifica în mod arbitrar proporția populației în zone locuite de persoane aparținând minorităților naționale, având ca obiectiv restrângerea drepturilor acestor minorități. Astfel de măsuri ar putea consta din exproprieri, evacuări sau expulzări arbitrare, precum și din

retrasarea arbitrară a granițelor administrative și manipularea rezultatelor recensământului.

Instituții naționale independente

- 16) Drepturile omului dobândesc sens real pentru cei cărora le-au fost destinate atunci când autoritățile publice ale statului stabilesc mecanisme care să asigure aplicarea și protecția efectivă a drepturilor garantate de convențiile și declarațiile internaționale sau în legislația internă. Ca o completare a procedurilor judiciare, instituțiile naționale independente oferă de obicei rezolvări mai rapide și mai puțin costisitoare fiind, astfel, mai accesibile.

Discriminarea, așa cum se face referire la ea în **Convenția privind Eliminarea tuturor Formelor de Discriminare Rasială**, nu este definită conform unor criterii legate strict de rasă. Articolul 1(1) din **Convenție** stipulează că conceptul de discriminare rasială înseamnă "orice distincție, excludere, restricție sau preferință bazată pe rasă, culoare, descendență sau origine națională sau etnică, care are ca scop efectul de a anula sau afecta negativ recunoașterea, beneficierea de sau exercitarea, pe picior de egalitate, a drepturilor omului și libertăților fundamentale în domeniul politic, economic, social, cultural sau în orice alt domeniu al vieții publice." Articolul 6 din **Convenție** declară că "statele semnatare vor asigura, pentru toți cetățenii din jurisdicția lor și prin intermediul tribunalelor naționale competente și al altor instituții ale statului, protecție și compensații împotriva oricăror acte de discriminare rasială care încalcă drepturile omului și libertățile fundamentale, contrar acestei Convenții...". În acest context, înființarea de către stat a unor instituții naționale independente care să poată acționa ca mecanisme de redresare și compensare, cum ar fi instituția ombudsman-ului sau o comisie a drepturilor omului, reprezintă măsura caracterului democratic și pluralist al unui stat. În consecință și cu referire la Rezoluția Națiunilor Unite 48/134 din 20 Decembrie 1993, Consiliul Europei a încurajat, în Recomandarea Comitetului de Miniștri nr. R(97)14 din 30

septembrie 1997, înființarea de instituții naționale pentru drepturile omului, în special comisii ale drepturilor omului care să aibă o reprezentare pluralistă, ombudsman sau instituții comparabile." Astfel de mecanisme cu caracter reparatoriu ar trebui să fie și la dispoziția persoanelor aparținând minorităților naționale care consideră că drepturile lor lingvistice sau de altă natură au fost încălcate.

Autoritățile judiciare

17/18) Dreptul internațional cere ca autoritățile publice să ia măsuri pentru ca toate persoanele care sunt arestate, acuzate și judecate să fie informate de acuzațiile care li se aduc și de toate celelalte proceduri într-o limbă pe care o înțeleg. Dacă se dovedește necesar, trebuie să li se pună la dispoziție un interpret, cu titlu gratuit. Acest standard al desfășurării corecte a procesului de justiție se aplică în mod universal și nu are legătură cu drepturile lingvistice ale minorităților naționale ca atare. Principiile subiacente sunt, mai curând, egalitatea și nediscriminarea în fața legii. Respectarea acestor principii este vitală, în special în privința acuzațiilor penale și procedurii penale. În consecință, Articolul 14(3)(a) din **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice** cere ca orice om acuzat de fapte penale "să fie informat prompt și detaliat, într-o limbă pe care o înțelege, despre natura și cauza acuzațiilor ce i se aduc". Articolul 6(3)(a) din **Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale** stipulează aceeași cerință într-o formulare aproape identică. În plus, Articolul 5(2) din convenția mai sus menționată stipulează aceeași cerință în legătură cu arestul. Mai mult, Articolul 14(3) din **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice** stipulează dreptul fiecăruia "în deplină egalitate ..." (e) de a examina direct sau prin avocat martorii care îi sunt împotriva și de a obține participarea și examinarea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării". În legătură cu aceasta, Articolul 14(3)(f) din **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice** și Articolul 6(3)(e) din **Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a Libertăților**

Fundamentale garantează dreptul fiecăruia "de a fi asistat gratuit de un interpret, dacă nu poate înțelege sau vorbi limba folosită în instanță." Deși aceste garanții cu referire expresă la utilizarea limbii sunt prevăzute în special în legătură cu procedura penală, rezultă din garantarea fundamentală a egalității în fața instanței, așa cum este stipulată în prima propoziție din Articolul 14(1) al **Convenției Internaționale cu privire la Drepturile Civile și Politice**, că procedura judiciară de orice fel va fi considerată cu atât mai echitabilă cu cât condițiile sunt strict egale. Această precizare, care se aplică în mod egal alegerii limbii în care se desfășoară procedurile în ansamblu, trebuie să călăuzească statul în politica sa privitoare la administrarea echitabilă și eficientă a justiției.

De o manieră mai generală, Articolul 7(1) din **Carta Europeană a Limbilor Regionale sau Minoritare** declară că statele își vor baza politicile, legislația și practica pe obiective și principii cum ar fi "recunoașterea limbilor regionale sau ale minorităților ca o expresie a bogăției culturale..." și "nevoia de acțiuni hotărâte pentru a promova limbile regionale sau ale minorităților pentru a le proteja." Articolul 7(4) din **Carta Europeană** prevede că "la stabilirea politicii lor cu privire la limbile regionale și ale minorităților, ...părțile vor ține seama de nevoile și dorințele exprimate de grupurile care folosesc aceste limbi." Mai mult decât atât, Articolul 15 din **Convenția Cadru** angajează statele "să creeze condițiile necesare pentru participarea efectivă a persoanelor aparținând minorităților naționale la viața culturală, socială și economică și la treburile publice, în special cele care le afectează direct". Dacă se iau în considerare standardele mai sus menționate, ținând cont, în același timp, de importanța, în societățile democratice, a accesului efectiv la justiție, se așteaptă, în mod rezonabil, din partea statului, ca el să asigure, pe cât posibil, dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a se exprima în limba lor în toate etapele procedurilor judiciare (fie penale, civile sau administrative), în același timp respectând drepturile celorlalți și păstrând integritatea procesului, inclusiv prin instanțele de apel.

- 19) Întrucât accesul la justiție este vital pentru a se putea beneficia de drepturile omului, gradul în care se poate lua parte direct și cu ușurință la procedurile disponibile reprezintă o măsură importantă a acestui acces. Disponibilitatea procedurilor judiciare care funcționează în limba/limbile persoanelor aparținând minorităților naționale face, așadar, ca accesul la justiție să fie mai direct și mai ușor pentru aceste persoane.

Pe această bază, Articolul 9 din **Carta Europeană a Limbilor Regionale sau Minoritare** prevede că, în măsura posibilului și ca urmare a cererii uneia dintre părțile vătămate, toate procedurile judiciare ar trebui să se desfășoare în limba regională sau a minorității. Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a ajuns la aceeași concluzie în Articolul 7(3) din Recomandarea 1201, care prevede că "În regiunile în care locuiesc un număr substanțial de membri ai unei minorități naționale, persoanele aparținând acelei minorități naționale vor avea dreptul de a-și folosi limba maternă în contactele cu autoritățile administrative și în procedurile desfășurate în fața instanței de judecată și a autorităților de drept." În consecință, statele ar trebui să adopte politici adecvate de angajare și de pregătire profesională pentru magistrați.

Privarea de libertate

- 20) Regula 51, paragrafele 1 și 2, din **Regulile Standard Minime ale Națiunilor Unite privind Tratatamentul Deținuților**, precum și Regula 60, paragrafele 1 și 2, din **Regulile Consiliului Europei cu privire la Închisorile Europene** subliniază importanța dreptului deținutului de a fi înțeles de administrația închisorii, precum și importanța faptului ca administrația închisorii să fie înțeleasă de deținuți. Aceste prevederi nu au legătură cu drepturile minorității ca atare. Totuși, luate în considerare împreună cu dorința exprimată a populațiilor afectate, cu puterea lor din punct de vedere numeric și cu principiul egalității și nediscriminării, prevederile mai sus menționate devin și mai obligatorii în regiunile sau localitățile în

care sunt prezente în număr semnificativ persoane aparținând minorităților naționale.

- 21) Regula 37 din **Regulile Standard Minime ale Națiunilor Unite privind Tratatamentul Deținuților**, precum și Articolul 43(1) din **Regulile Consiliului Europei cu privire la Închisorile Europene** susțin dreptul deținuților de a comunica cu familia, cu prietenii sau persoanele care se bucură de o reputație bună sau cu reprezentanți ai unor organizații din afară. În lumina importanței acestor drepturi ale omului, cum sunt libertatea de exprimare și dreptul de a-și folosi propria limbă în public și în particular, este de datoria autorităților să respecte aceste drepturi în limitele prevăzute de lege, chiar și în instituții de detenție. De regulă, deținuții ar trebui să poată comunica în propria lor limbă atât oral cu ceilalți deținuți și cu vizitatorii, cât și în corespondența personală. Cu toate acestea, anumite drepturi și libertăți ale persoanelor deținute pentru fapte criminale pot fi restrânse sau suspendate în mod justificat, din motive de securitate publică, în conformitate cu limitările prevăzute de instrumentele internaționale. Ca măsură practică, drepturile lingvistice ale persoanelor deținute pot fi cel mai bine asigurate prin detenția lor într-un loc în care se vorbește de obicei limba lor.